

Apropos krigen F.B. i Østfold 1940 10/6-80

Under denne tittel hadde Halvor Diesen en lengere artikkel i Fredriksstad Blad den 10. april. Min far var med på dette felttoget og jeg tillater meg å sakse litt fra hans etterlatte papirer.

Den 7. april 1940 fløy II militærfly (9 transportfly + 2 jagerfly) opp langs Glomma, marsjretning nord. De hadde det engelske kjenne-tegn. Denne episoden ble omgående innrapportert til regimentskontoret i Fredrikstad. Far møtte opp ved Lisleby stadion den 8. april, idet han trodde at nå måtte mobiliseringsordren være kommet. Kun han møtte opp. Den 9. april møtte han opp på Østsiden skole kl. 7.00. Denne gang var en god del ivrige forsvarene møtt frem.

Far fikk overtalt regimentsjefen til å innkalle sikringskompaniet. Regimentsjefen hadde flere telefonsamtaler med H.O.K. Ingen mobiliseringsordre forelå. Stemningen var amper.

Regimentsjefen besluttet så å innkalle sikringskompaniet. Dette gjorde han da på eget ansvar, altså før stille mobiliseringsordre forelå.

Far hadde den første gruppen på 21 mann klar til innsats. For å få geværer, måtte han «avvæpne» rekruttene idet det viste seg at sluttstykkene til de geværer som var lagret i Gamlebyen befant seg på lager i Kongsvinger, et forhold som forfatteren Bjørn Bjørnsen så riktig har registrert i sin bok «Det utrolige døgn».

Gruppen stilte på Fredrikstad Jernbanest. kl. 17.00 den 9. april. De forskanset seg i venteværelset.

Ved middagstid den 11. april kom et tysk fly over. Det ble beskutt med gevær av denne gruppen, så krigsmalinen flagret. Flyet tok en runde, kom tilbake, slapp en ballong som ble hengende over stasjonsområdet. Noen sekunder senere kom et annet fly og slapp en bombe. Denne traff hus på Guldbergsiden. Far og noen til fra gruppen løp for å se om noen ble skadet. Kun en mindreårig gutt var å se utenfor. Far ba ham holde geværet mens han krøp inn i ruinene for å undersøke. Denne gutten ble så forfjamset at han slapp geværet og stakk.

Politiet ble kontaktet pr. telefon for om mulig å få hjelp til å få eventuelle beboere i området i sikkerhet. Politiet kunne imidlertid meddele at evakueringskomiteen hadde evakuert.

Den 12. april kom det en melding fra sønn av stasjonsmesteren på Rygge stasjon om at 2 tyskere var med sydgående tog. Denne

Fr.stad Ø. Lørdag 13. april kl. 18.00 reiste kompaniet til Slitu, ankom da kl. 24.00. Lå i låven på Næringsrud.

Ved Fossum bro ble de beskutt av sine egne som hadde forskanset seg oppe i fjellsiden. Det var mørkt ved fremkomsten dit, men en saftig norsk ed fra forsvarene avklarte situasjonen. Skader ble forvoldt på hester og kjøretøyer, ellers intet. Hele 1. div. ble beordret inn i Sverige. Far og flere andre nektet, de skulle jo til Kongsvinger for å få sluttstykkene, men ordren gjaldt også dem.

Mandag den 15. april kl. 6.00. Vi gikk over grensen. De fleste ble internert i en leir i Filipstad. Far ble valgt til tillitsmann for de internerte.

Et av hans oppdrag gikk ut på å undersøke mulighetene for hjemsendelse av disse. Han henvendte seg til de tre impliserte, og fikk svar fra alle. De svenske og tyske myndigheter svarte omtrent likt, nemlig intet å bemerke. De norske sa bent nei «ikke tale om» så lenge Norge er i krig med Tyskland forbyr folkeretten oss å gi en slik tillatelse, dessuten skal dere brukes som politisoldater ved en eventuell frigjøring. Dette svaret var på dette tidspunkt ca. 1. mai korrekt. Imidlertid kom det et telegram ca. 6. juli til det svenske U.D. som ble lest opp av den svenske interneringssjef major Tage Lundberg, hvor den norske regjeringen i London stilte de internerte fritt i hvorvidt de ville reise hjem, komme over til England eller forbli i Sverige. Den overveiende del reiste hjem mot å undertegne et tysk dokument hvor de pantsatte sitt liv og eiendom mot at de ikke foretok seg noe ulovlig overfor okkupasjonsmakten.

Far fikk forøvrig en skrape av major Lundberg fordi han hadde tillatt seg å rette forespørsel til den tyske legasjon i Sverige. Fars svar var følgende: Det er flere impliserte i denne saken. Vi må ha garanti for at vi ikke blir arrestert ved hjemkomsten, dessuten har jeg sendt mine brev gjennom interneringsstabens kontor, der kunne De ha holdt brevet igjen hvis De ønsket. Det ble med det.

Overstående korresponderer ganske godt med Halvor Diesens innlegg. Dessuten antyder jo dette at den norske regjeringen i London endret sitt syn fra før og etter våpennedleggelsesavtalen av 10. juni som regjeringen i mellomtiden hadde undertegnet.

Jeg har et bestemt inntrykk av

melding ble mistorstatt dinen at det var et tysk troppetransporttog. Toget ble imidlertid stoppet og undersøkt. Det var to sivile tyskere på vei hjem, visstnok sjøfolk. Etter en time kom klarordre, toget skulle undersøkes nærmere grensen.

Fredag 12. april kl. 14.00. Ordre om tilbaketrekning til

at den offisielle fremstillingen av kampene i Østfold ikke alltid er korrekte, således skriver Andreas Hauge i sin bok «Kampene i Norge 1940» bind 2 side 74, at Rolvsøysund bro var sprengt. Dette er ikke riktig. Broen ble ikke sprengt.

R. Omberg

BREV TIL BLADET

Apropos krigen 14 juni 80 i Østfold 1940

Herr R. Omberg skal ha takk for de opplysninger han ga i Fredriksstad Blad 10. juni om dette spørsmål.

Hele det norske forsvar var fra 1933 av bygget på den tese (eller krav) at den «forutseende» utenriksminister, i god tid skulle varsle forsvarets ledelse, at det var fare på ferde. Denne forutsetning må utenriksminister Koht enten ha vært uvitende om, eller gitt blaffen i. Fra ham hørte forvarsledelsen intet, før 9. april morgen kl. 7, da han kunne melde at regjeringen hadde mobilisert. Og da sto tyskerne allerede i landet. Og Koht sa intet om hva der var mobilisert. Han var tilsynelatende uvitende om mobiliseringens innviklede terminologi.

Alt som skjedde før det tidspunkt, var på privat initiativ, enten fra offiserers side eller av menige. Hvis man hadde mobilisert på det tidspunkt, generalstabsjefen krever den 5. april ville kanskje sluttstykkene fra Kongsvinger nådd sitt bestemmelsessted i rett tid.

Hva angår hjemsendelsen av de norske tropper fra Filipstad, så er det fremdeles et spørsmål om hvem som har rett. Sannsynligvis legasjonen i Stockholm og de svenske myndigheter. Den norske regjering, som var kommet til London befant seg tydeligvis ennå i en sjokktilstand. Etter krigen kunne både Ljungberg og Koht bare gi det prov at de lite husket om dette tema. Det høres tenkbart.

Hva angår Rolvsøysund bro, kan jeg henvise til oberst Fays bok, «Operasjonene i Østfold», utkommet i 1963, side 87, der han sier at denne bro ikke ble sprengt. Det skulle gjøres lørdag, men da var det altfor sent. Løytnant Torp som skulle inspisere også denne bro, kom for sent, han ble tatt til

fange da han søkte tilbake til Mysen.

Hele felttoget i Syd-Norge var et temmelig bedrøvelig kapittel. Skylden for at det ble så bedrøvelig, må legges på landets politiske ledelse, i fremtiden de grad regjeringens utenriksministre. Det R. Omberg forteller er et godt vidnesbyrd om at det var enkeltmenns årvåkenhet vi kan takke for at det ikke ble meg et verre.

Når hr. Omberg siterer sin sens bok, «Det utrolige døgn», vil jeg gjerne si at det som måtte være i den boken av konkrete sannheter, er satt inn i en sammenheng som gir et uhistorisk bilde. Alt det som hendte i Norge de april dagene 1940, må sees i lys av de forsømmelser regjering og storting gjorde seg skyldig i. Selv i stortingsmøtet den 8. april om aftenen, da det ble referert i åpent stortingsmøte, at tyske tropper var gått i land i Lillesand, fra et torpedert troppeskip, og disse tropper hadde fortalt at de var på vei til Bergen for å hjelpe nordmenn mot England, skjønte de styrende makter ikke hva som foregikk, og generalstabens bemanning ble sendt hjem, med beskjed om at regjeringen først den neste dags formiddag ville la høre fra seg.

Noen røster i stortinget sa tydelig i fra, men statsministeren ble nærmest fornærmet over at noen kunne tro at de visste bedre om det som foresto enn ham.

Statsmakten ble først vekket da den tyske gesandt, kl. 3 den 9. april, avla visitt hos utenriksministeren. Da ble konge, regjering og storting reddet til Hamar av C. J. Hambro. Skjebnen hjalp til ved at en årvåken besetning på Håøya fikk inn en fulltreffert på Blücher.

Halvor Diesen